

Acil Durum Çağrısı: Afrika'nın Gıda Krizi ve Nedenleri

Afrika kıtası, doğal kaynakları, çeşitli iklim şartları ve tarıma elverişli topraklarıyla dünya genelinde önemli bir tarım potansiyeline sahip olmasına rağmen, uzun yıllardır gıda krizleriyle mücadele etmekte. Kıtanın yaklaşık olarak 2050 yılına kadar 9 milyar insanı doyurma potansiyeli olmasına karşın günümüzde yılda 100 milyondan tondan fazla gıda ithali yapıyor ve 278 milyon Afrikalı açlık tehlikesiyle karşı karşıya. BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) raporlarına göre Afrika'daki tarım sektörünün iklim değişikliği, küresel ve bölgesel krizlerle mücadele edebilmesi için yıllık ortalama 257 milyar dolara ihtiyaç duymakta.

Afrika'da uzun yıllardır süregelen, son birkaç yılda ise etkisini iyice gösteren gıda krizinin temelinde birçok neden yatmakta. Bu nedenler mekâna ve zamana göre değişiklik göstermekte ve kimi zaman da bu nedenlerin birden çoğu aynı anda yerel halkı etkileyebilmekte. Böyle olunca da Afrika'daki gıda krizi, yerel halk ve yönetimlerin tek başına çözüm bulabileceği bir problem olmaktan çıkmakta, küresel bir mekanizmayla çözüme kavuşturulması gereken bir meseleye dönüşmekte. Günümüzde milyonlarca insanı açlık tehlikesiyle karşı karşıya bırakan Afrika'daki gıda krizinin temel nedenleri şu şekilde özetlenebilir:

▽ İklim Değişikliği ve Artan Sıcaklık:

Afrika kıtasının ortalama sıcaklık artışı 1961-1990 yılları arasında 0,2 °C iken 1991-2022 yılları arasında 0,3 °C oldu. Bu nedenle kıtadaki sıcaklık artışı küresel sıcaklık artışı ortalamasının üzerinde. Afrika kıtası dünya nüfusunun beşte birini oluşturmasına rağmen iklimin bu denli hızlı değişmesinde büyük etkisi olduğunu bildiğimiz karbon salınımının ise sadece yüzde 3'ünü üretmekte. Buna karşın Afrika, küresel iklim değişikliğinin yıkıcı etkileriyle en az mücadele edebilen bölgelerden. Dünya Meteoroloji Örgütü'nün 2022 yılında yayımladığı "Afrika İklim Durumu" raporuna göre bahsi geçen yılda Afrika'da 110 milyondan fazla insan iklim değişikliği sonuçlarından olumsuz etkilendi, kuraklık ve sel ile ilişkilendirilen vakalarda 5000'den fazla insan yaşamını yitirdi. Diğer yandan kıta ekonomisi ise 8,5 milyon dolardan fazla zarara uğradı. Özellikle iklim değişikliğinin sonuçları olarak bahsedilen ve son yıllarda sıkça gözlemlenen ani su baskınları, kuraklık, toprağın ve okyanus sularının niteliğinin değişmesi gibi durumlar Afrika'da tarım, hayvancılık ve balıkçılık faaliyetlerini olumsuz olarak etkiledi. Tüm bu etkenler kıtanın gıda güvenliğini kısıpca alan unsurlar olarak değerlendirilmekte.

▽ Tarım Altyapısı Sorunları:

Afrika'da tarım altyapısı sıkıntıları, gıda krizinin derinleşmesine ve yayılmasına önemli ölçüde etki etmekte. Altyapı sorunları ve teknolojik geri kalmışlık tarımın verimliliğini azaltır, ürün kayıplarını artırır ve gıda güvenliğini tehlikeye atar. Örneğin Afrika'da birçok bölge sulama sistemlerinin yetersizliği ve su kaynaklarının azalması gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Kuraklık, iklim değişikliği, yoğun nüfus baskısı ve kentsel altyapı eksiklikleri gibi faktörler, su kaynaklarının azalmasına ve sulama sistemlerinin verimsizliğine neden olur. Bu da neticede tarım arazilerinin sulanmasını zorlaştırarak mahsul verimliliğini azaltmakta. Öte yandan

Afrika'da tarım sektörü genellikle eski ve yetersiz ekipmanlarla çalışır. Modern tarım tekniklerinin ve mekanize tarım ekipmanlarının eksikliği tarımsal verimliliği düşürmekte ve tarım işletmelerinin rekabet gücünü azaltmaktadır. Tarım altyapısının modernize edilmemesi, ürün kayıplarını arttırarak gıda üretimini olumsuz etkilemektedir. Yine benzer şekilde üretilen ürünlerin depolanması ve işlenmesi için yeterli tesislerin bulunmaması da Afrika'daki gıda güvenliğini olumsuz etkileyen unsurlardan birisidir. Depolama ve işleme tesislerinin eksikliği mahsul kayıplarını arttırmakta ve çiftçilerin ürünlerini değerlendirmelerini engellemektedir.

▽ Siyasi İstikrarsızlık ve Güvenlik Meseleleri

Ekonomi ve Barış Enstitüsü'nün 2022 yılında yayımlandığı “Küresel Barış İndeksi” raporuna göre dünyadaki en az barışçıl olan 10 ülkeden 5'i (Orta Afrika Cumhuriyeti, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Somali, Güney Sudan ve Sudan) Afrika'da yer almakta. Yine bu raporda Nijerya, Nijer, Mali, Burkina Faso ve Somali gibi Afrika ülkeleri dünyada terörizmden en çok etkilenen ülkeler olarak nitelendirilmekte. Diğer yandan 2020 yılından itibaren Afrika'da özellikle Sahel bölgesinde Mali, Burkina Faso, Nijer, Gine gibi ülkelerde askerî darbeler gerçekleşti ve bölgedeki siyasi istikrar ciddi şekilde zarar gördü. Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin Ağustos 2023'te yayımladığı bir rapora göre, bu yoğun çatışma ortamında sadece 2022 yılında 3,2 milyon Afrikalı evlerini terk etmek zorunda kaldı. Son on yılda yerlerinden edilen Afrikalıların sayısının ise 40 milyonu aştığı bilinmektedir. Bu insanların büyük bir kısmının tarım ve hayvancılıkla geçindiği göz önüne alınırsa yerlerinden edilenlerin geçim kaynakları yanında bölgedeki gıda tedarik imkânlarının büyük bir kısmının da yok olduğu söylenebilir.

Afrika'daki iç savaş, çatışma ve terör saldırılarında tarım arazilerinin tahrip edilmesi bir savaş taktiği olarak kullanılmakta. Çatışmaların ortasında kalan tarım alanlarında topraklar hasar görmekte ve çiftçilerin tarımsal faaliyetleri sekteye uğramakta. Neticede ise tarımsal mahsul verimliliği ve üretim miktarı azalmakta, gıdaya erişim zorlaşmakta.

Ayrıca Boko Haram ve Eş Şebab gibi terör örgütlerinin çiftçilerin tarım ürünleri ve hayvanlarına el koyması ve illegal balıkçılık faaliyetlerine yönelerek gelir elde etmeye çalıştığı da bilinmektedir. Kimi zaman bölge devletleri, terörle mücadeledeki potansiyellerinin de sınırlı olmasından dolayı spesifik bölgelerde tarım faaliyetlerinin ve tarımsal ürün ticaretinin yapılmasını yasaklamakta. Örneğin 2015 yılında Nijer'de Boko Haram ile mücadele kapsamında ülkenin güneydoğusunda yoğun olarak yetiştirilen kırmızı biber yetiştirilmesini yasaklamıştı. Çünkü burada Diffa civarında Boko Haram teröristlerinin kırmızı biber ticaretlerinden faaliyetlerini finanse ettikleri düşünülüyordu. Yasağın sürdüğü iki yıl boyunca bölgedeki çiftçiler en büyük gelir kaynaklarından mahrum kaldı.

Son dönemde kıtada artan siyasi istikrarsızlık nedeniyle de tarım sektörüne yapılan yatırımlar ve sübvansiyonlar azalmakta. Özellikle yabancı yatırımcılar güvenlik endişeleriyle kıtadaki tarım projelerine yatırım yapmaktan kaçınmakta ve dolayısıyla bölgenin tarımsal altyapısının geliştirilmesi için gerekli kaynaklar azalmakta.

Afrika'daki gıda güvenliğini sadece kıtanın siyasi istikrarsızlık ve çatışma ortamı değil, küresel alandaki istikrarsızlık da etkilemekte. Rusya ve Ukrayna mısır, arpa ve ayçiçeği gibi tahılların

ihracatında dünyada ilk beş ülke arasındadır. Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Afrika tahıl tedarikindeki sekteden en çok etkilenen bölgelerden birisi olarak gösterilmektedir. Nitekim yalnızca 2020 yılında Afrikalı devletlerin Rusya'dan 4 milyar dolarlık, Ukrayna'dan ise 2,9 milyar dolarlık tarım ürünü ithal ettiği bilinmekte. Diğer yandan bu savaş küresel alanda petrol ve gıda ürünlerinin fiyatlarının da aşırı yükselmesine yol açtı. Netice itibarıyla da Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş birçok açıdan Afrikalı halkların gıdaya erişimini zorlaştırdı. Savaşın taraflar da bu durumu savaşın gidişatını yönlendirmek için bir propaganda aracı olarak kullanmaktan çekinmedi. Batılılar yaşanan gıda krizinin müsebbibi olarak Rusya'yı gösterirken Moskova yönetimi ise bu iddiayı yalanladı ve hatta 27-28 Temmuz'da St. Petersburg'da düzenlenen "2. Rusya-Afrika Zirvesinde" Mali, Somali, Zimbabve, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Eritre'ye 25-50 bin ton tahıl bedelsiz göndereceklerini açıkladı.

▽ **Ekonomik Sorunlar:**

Afrika ülkelerinin büyük bir kısmında kemikleşmiş durumdaki ekonomik sorunlar hem tarım ve hayvancılık sektörlerini hem de kıtanın gıda güvenliğini en çok etkileyen unsur olarak görülmektedir. Afrika'daki tarım sektörüne ülkelerin ekonomik kaynaklarının oldukça kısıtlı olması nedeniyle yeterince yatırım yapılamamaktadır. Dolayısıyla modern tarım tekniklerinin benimsenmemesi ve gerekli olan gübre ve tarım ilaçları gibi verimliliği arttıracak araçların yoksunluğu nedeniyle kıtadaki tarım üretimi düşük seviyelerde seyretmekte.

Afrika ülkelerinde yaygın olan gelir eşitsizliği kıtadaki gıda güvenliğini doğrudan tehdit etmekte. Yoksulluk sınırının da çok altında yaşayan Afrikalıların hem gıda üretimine hem de tüketimine erişimi sınırlı kalmakta. Kıtadaki çok sayıdaki düşük gelirli aile sağlıklı ve dengeli bir beslenme için gerekli olan gıdalara erişememektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü 2023 raporuna göre Afrika nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 78'inin sağlıklı beslenmeye gücü yetmemekte. 2022 yılında Afrika'da 342 milyon Afrikalı "ciddi gıda güvensizliği" yaşadığı ve bunların yüzde 30'unu ise 5 yaşın altındaki çocukların oluşturduğu raporda vurgulanmaktadır.

Afrika'daki gıda krizinin ekonomik nedenlerinde kıtanın kolonyal döneminin izlerini hala görmek de mümkün. Hatırlanacağı üzere sömürgeci devletler kıtanın verimli tarım arazilerinin olduğu yerlerde kendi ihtiyaçları doğrultusunda çoğunlukla pamuk, kauçuk, şeker kamışı ve kakao gibi tek bir ürüne dayalı tarım yapılmasını dayatıyordu. Bu sistemde yerel halklar kendi gıda ihtiyaçlarını üretmiyor, kolonyal yönetiminin zorunlu tuttuğu ürünleri yetiştirmek zorunda kalıyordu. Günümüzde kıtanın birçok yerinde bu üretim alışkanlığı hala devam etmekte bu da gıda güvenliğini olumsuz olarak etkilemektedir.

Sonuç olarak, Afrika'daki gıda krizi karmaşık ve çok boyutlu bir sorundur. Çok sayıda nedenin bir araya gelmesiyle oluşan kıtanın gıda krizinin çözümü için acil ve kapsamlı bir yaklaşım gerekmektedir. Ancak bu sorunların çözümü için zaman daralmaktadır. Acil önlemler alınmadığı takdirde, Afrika'nın gıda krizi daha da derinleşebilir ve milyonlarca insan daha fazla açlık ve

yetersiz beslenme riski altında kalabilir. Bu nedenle, ulusal ve uluslararası düzeyde harekete geçilmesi ve Afrika'nın gıda güvenliğini sağlamak için kararlılıkla çalışılması gerekmektedir.

Huriye Yıldırım Çinar, "Acil Durum Çağrısı: Afrika'nın Gıda Krizi ve Nedenleri"

fikirtepedi.com/huriye-yildirim-cinar/acil-durum-cagrisi-afrikanin-gida-krizi-ve-nedenleri/ (Yayın Tarihi: 30 Mart 2024).